

ЗНАХОДЗІЦЬ НОВЫЯ ФОРМЫ І МЕТАДЫ

Кнігагандлёва арганізацыя рэспублікі сёла працуе значна лепш, чым у мінулым годзе. Але падстаў для самаахаплення няма. Больш таго, ёсць многа яшчэ праблем і пытанняў, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння. Адною такой навірашанай праблемай з'яўляецца выкананне дзяржаўнага плана. Гэта ў першую чаргу датычыцца нашай спажывецкай катэгорыі, якая заклікана забяспечваць кнігамі сельскага пакупніка. Сур'ёзную трыбуна выклікае тое становішча, што ні адна вобласць рэспублікі не выканала паўгодавага плана продажу кніг. Параўнаўшы лепш наладжаны гандаль кнігаў на ўсёй Віцебскай, Маладзечанскай і Мінскай абласцях. Вельмі дрэнна распаўсюджваюць літаратуру сельскія кааператывы Гомельскай і Магілёўскай абласцей.

Спажывецкая кааператыва мае шырока разгалінаваную сетку магазінаў. У рэспубліцы працуюць 120 раённых кніжных магазінаў, 140 сельскагандлёвых, 1100 сельскагандлёвых і 100 кніжачных гандлёвых пунктаў. Акрамя таго, ёсць дзесяці абсталяваных кніжных пунктаў, якія маюць паддаваць кніжны гандаль у кожным з названых магазінаў і кніжачных пунктаў. Гэта не будзе праблемай для спажывецкай кааператывы рэалізаваць за год на семдзесят мільянаў рублёў літаратуры. Між тым, за першае паўгоддзе Белсаагандлю неадкладна план амаль на дзесяць мільянаў рублёў. Ніжэй «аб'ектыўны» адгаворы аб тым, што маўляў, для спажывецкай кааператывы кніжны гандаль новая справа, не могуць апраўдаць аб'явіўшыся многія раёнаўсёўскагандлю, якім даручана пачасная і адказная справа — несі кнігу народ.

XXI з'езд нашай партыі і чэрвеньскі пленум ЦК КПСС паставілі неадкладную задачу — як мага шырэй развіць навуку і тэхніку, шырока праводзіць механізацыю і аўтаматызацыю вытворчасці, павышаць культурна-тэхнічны ўзровень працоўных. Спрычыць ідэям і культурнаму росту нашата народнае жыццё работніцкай кніжачнага гандлю рэспублікі.

Нам вельмі не стае яшчэ сур'ёзнай, удумлівай арганізатарскай работы. А гэта дзверы галоўнае, рашучае. М. С. Хрушчоў, выступаючы на чэрвеньскім пленуме ЦК КПСС, гаворыць пра неабходнасць хутчэй пачаць з бюракратызмам, бо бюракратычныя метады кіравання прыводзяць да таго, што побач з перадавымі прадпрыемствамі знаходзяцца адстаўкі. Тое ж можна сказаць і пра кніжны гандаль. Чаму работніцкай спажывецкай кааператывы Оршы, Пружан, Бераставіч могуць з месца ў месца выконваць дзевяць імяны планы рэалізацыі літаратуры, а вёс ў Любін, Калінкавічах, Даманавічах, Браслаўці і іншых раёнах планы выконваюцца на 30 і менш працэнтаў. Вядома, справа тут ва ўменні арганізаваць гандаль кнігаў, ва ўменні знайсці пакупніка і свечасова прапанаваць яму тое, што трэба.

Савецкія людзі моцна сярбюць з кнігай. Яна стала іх вернай спадарожніцай жыцця. Таму ад работніцкай кніжачнага гандлю патрабуюцца толькі адно: добра вывучыць патрабаванні пакупніка і задавальняць іх.

Істотнае значэнне мае сетка кніжных магазінаў. Яна недастаткова як у вёсцы, так і ў горадзе. Асабліва сур'ёзнае дакор варта зрабіць Упраўленню кніжачнага гандлю Міністэрства культуры БССР. Тут найбольш моцна ўдзяцца коснасць у справе размяшчэння кніжных магазінаў. У Мінску, Гомелі, Магілёве і іншых гарадах рэспублікі большасць магазінаў знаходзіцца ў цэнтры, і ніяк не можа прывесці шлях сабе кніга на ўскраіны гарадоў. Між тым, вядома, што з году ў год не асвойваюцца сродкі на абсталяванне і адкрыццё новых магазінаў. Колькі ж яшчэ будзе працаваць кніжачнага гандлю?

Прайдземся па вуліцах нашых гарадоў і раённых цэнтраў. Мы натрапім на кніжачны гандаль у сапраўды перадавыя магазіны. У Віцебску, Мінску, Гомелі, Магілёве і іншых гарадах рэспублікі большасць магазінаў знаходзіцца ў цэнтры, і ніяк не можа прывесці шлях сабе кніга на ўскраіны гарадоў. Між тым, вядома, што з году ў год не асвойваюцца сродкі на абсталяванне і адкрыццё новых магазінаў. Колькі ж яшчэ будзе працаваць кніжачнага гандлю?

Прайдземся па вуліцах нашых гарадоў і раённых цэнтраў. Мы натрапім на кніжачны гандаль у сапраўды перадавыя магазіны. У Віцебску, Мінску, Гомелі, Магілёве і іншых гарадах рэспублікі большасць магазінаў знаходзіцца ў цэнтры, і ніяк не можа прывесці шлях сабе кніга на ўскраіны гарадоў. Між тым, вядома, што з году ў год не асвойваюцца сродкі на абсталяванне і адкрыццё новых магазінаў. Колькі ж яшчэ будзе працаваць кніжачнага гандлю?

Прайдземся па вуліцах нашых гарадоў і раённых цэнтраў. Мы натрапім на кніжачны гандаль у сапраўды перадавыя магазіны. У Віцебску, Мінску, Гомелі, Магілёве і іншых гарадах рэспублікі большасць магазінаў знаходзіцца ў цэнтры, і ніяк не можа прывесці шлях сабе кніга на ўскраіны гарадоў. Між тым, вядома, што з году ў год не асвойваюцца сродкі на абсталяванне і адкрыццё новых магазінаў. Колькі ж яшчэ будзе працаваць кніжачнага гандлю?

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАІЦСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАў БССР

№ 55 (1381)

Серада, 15 ліпеня 1959 года

Цана 40 кап.

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНАЯ РАБОЦЕ — ШЫРОКІ РАЗМАХ!

Цесная сувязь з жыццём

Да стала бібліятэкі ў Касмынічах падыйшоў аўтамеханік Мікалай Гоман:

— Хацелася б што-небудзь прачытаць пра наш саўгас «Пісарыўшчына».

— Вось, калі ласка, тэматычная картатэка, — адказавае бібліятэкарка Ніна Мацкевіч.

Прайшло яшчэ колькі часу, і наведвальнік знаходзіць патрэбныя матэрыялы.

Ніна Мацкевіч падрыхтавала картатэку на тэму «Вясна ў першым годзе сямігодкі». «Аб высокіх ураджах кукурузы» і інш. Цяпер чытаў сам жонка знайсці патрэбную яму літаратуру.

Бібліятэка шырока прапагандае рабочы XXI з'езд КПСС. Многія работніцкае жадаюць ўзяць брашуры з матэрыяламі з'езду, якія ёсць на кніжнай выстаўцы «Планы партыі — планы народа». Маладзёныя аформленыя стэндзі «Баявая праграма камунізма ў СССР», «Сямігодны план развіцця народнай гаспадаркі БССР».

На відным месцы ў бібліятэцы вышываны «Сямігодны план саўгаса». А вельмі стэндзі «Кукуруза — каштоўная кармавая культура».

У бібліятэцы праводзяцца канферэнцыйныя чытачы. Нядаўна адбылася цікавая гутарка аб вобразе камуніста ў мастацкай літаратуры. Работніцкае саўгаса падзялялі ўражаннямі аб прачытаных кнігах, у якіх расказваецца аб патрыятычных справах камуністаў.

Добра наладжана прапаганда кнігі прынесла свае вынікі. Цяпер паслугі бібліятэкі карыстаецца 220 работніц і служачых.

Нядаўна ў Касмыніцкай бібліятэцы пачаліся работніцкае культуры Месціслаўскага раёна. Камсамольца Ніна Мацкевіч падзялялася з імі вопытам работы.

Ф. ГАНЧАРОВ.

Для слухачоў універсітэта

Дзямі ў Гродзенскім універсітэце культуры выступілі артысты Беларускага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы, якія знаходзіцца ў Гродна на гастролях. Рэжысёр Л. Рахленка расказаў слухачам універсітэта аб гісторыі нараджэння тэатра і яго творчым шляху.

Затым артысты выступілі з канцэртна-аперавай Горкага «Нунча» прапачала З. Браварская, Б. Кудраўцаў — творы Маякоўскага і Ясеніна.

А. КУЛЕША.

Сатырычны радыёчасопіс

У Лельчыцкім раёне аддзел культуры пры дапамозе райкома партыі арганізаваў перадавы сатырычны радыёчасопіс. Складальны яго дзевяць актывістаў сельскай і журналісцкай перадавы пачаў выпуская часопіс. У іх востра крытыкуюцца правыя ўхілены, хуліганства і іншыя недахопы, якія часам яшчэ моцна мецца ў ўстановах і калгасах раёна.

Д. МАСЛАУ.

Майстар сваёй справы

Спытайцеся ў Гарадку: хто лепшы ў раёне кінаапаратуры? Вам адразу назывуць імя Івана Іванькова. Яшчэ не было месяца, каб Іванькову не выконваў плана.

А хто лепш за ўсё ведае кінаапаратуру, да якога часта звяртаюцца па парады кінаапаратнікі і нават спецыялісты з рамонтнай майстэрні? Зразумела, да Іванькова!

Але не чакайце лішняга ад Івана Іванькова. Не спадзявайцеся, што вёс ён зараз, закасаўшы рукавы, возьмецца з вамі за справу. Не, не такі чалавек Іваньков. Ён толькі падкажа, дзе, як кажучы, што знайсці. На гэтым ён лічыць сваю задачу выкананай. І не таму, што яму не хочацца рукі запінаць, вольчыцца з тэхнікам.

Калі я сам буду рабіць усё за цябе, братка, ты нікому не навучышыся, — кажа ён у такіх выпадках кожнаму.

Таму-сяму з маладых гэта не вельмі падабаецца. Іншы нават паважае: «Заванімаў пачаў наш Парфёнавіч». Але не, Іванькову ніколі не заванімаў, хоць заванімаў і было чаго. Гэта ж яму прусуджана пачаснае званне лепшага кінаапаратнікі рэспублікі, гэта ён узнагароджаны ордэнам «Знак Пашанна» і значком Міністэрства культуры БССР «За выдатную работу».

Вось які заслужаны чалавек Іван Парфёнавіч! Але знайсці яго ніхто не лічыў ніколі. На самай справе, ну хто ведае аб яго ўзнагародах і заслугах? Хіба толькі гарадоўскія піянеры кінафіліі. І ніхто больш. Не любіць Іванькову хваліцца сваім званнем і ўзнагародамі.

А лепш за ўсё спытайцеся пра Іванькова ў яго напарніка матарыста Барыса Сівашыньскага. От, той добра ведае Парфёнавіча: дзевяць гадоў ездзіць яны разам, моцна дружбы завяла механіка з матарыстам. Але не, Барыс Сівашыньскі не толькі матарыст, хоць і лічыцца на гэты пасадзе. Ён мае поўнае права стаць за праектар. І ў гэтым, зразумела, заслугоўвае Іванькова: будзець у яго памочнікам — многаму навучышыся.

Вельмі добра ведаюць Івана Парфёнавіча і глядзельнікі. Варта яму паставіць на арышце сваё прызвічча, як у кіно ахвотна ідзе кожны, бо ведае, што Іванькову пакажа карціну добра і гук будзе нармальным, і плёнка не парвецца, і рухавік не падвяжэ. Не ведаюць глядзельнікі аднаго — што яго кінаапаратура ўжо служыць амаль два дзесяцігоддзі тэрміны без капітальнага рамонту.

Прапаганда кнігі

У Кішынскай сельскай бібліятэцы Парышка раёна добра наладжана прапаганда твораў беларускіх пісьменнікаў. Загачыцца бібліятэкі Талягуна ў вядомыя месцы вываду аўтараў. Вагучу наведвальніцкай прыцягвае фотавітрына «Пісьменнікі Савецкай Беларусі». У бібліятэцы рэгулярна выпускаецца бюлетэнь «Новыя кнігі».

У канферэнцыйны чытачы па творах беларускіх пісьменнікаў прымаюць удзел мясцовае інтэлігенцыя, калгаснікі, механізатары. Нядаўна такая канферэнцыя адбылася на рамаку «Калі зліваюцца рэкі» П. Броўкі.

... Вось Іванькову прыязджае на перасоўцы ў калгас імя Мічурна. Калгаснікі добра ўжо ведаюць, што за карціна будзе сёння ісці ў клубе: яшчэ раней Іван Парфёнавіч з'ездзіў сюды і раскляў арышты ў вёсках Прудок, Веремеўка, Сураўні. І не па адной арышты, а па дзве, — тры. У вядомым час клуб перапоўнены. Але зладота да пачатку сеанса ля аўтаматным збіраецца шмат дзяцей школьнага і дашкольнага ўзросту.

— Ну, вось, і памочнік мае з'явіўся, — усхваляваецца Іван Парфёнавіч.

А ты рады стараша — усё, што ім пад сіду, перанісць з аўтаматным у кінабудку. А потым яны шчыльным паўкругам стаяць і паіраюць, як усталяваўся апаратура. Іван Парфёнавіч ніколі не адупрэць іх, таму што сам некалі быў такім жа аматарам кіно. Дыно, прада, гэта было, яшчэ да вайны. Толькі што пачаў рос — і адразу ж паступіў на месца іншы курс у Гарадку. Го, прапавіў на нямой перасоўцы... З таго часу не адну сотню кінакарцінаў паказаў Іван Парфёнавіч глядзельцам.

А адразу ж пасля заканчэння вайны Іванькову паступіў на шасцімесячны курс кінаапаратніку ў Мінску. А зараз — гэта вялікі майстар сваёй справы, майстар самай высокай кваліфікацыі. Кожны месяц ён дае ў сярэднім 55-60 сеансаў, паспявае абслугоўваць і тэхніку механізацыі сельскай гаспадаркі, і Ільозавод, і калгас імя Мічурна, а калі спатрэбіцца, едзе ў саўгас «Стайкаўскі», калгас імя Кірава — у любое месца, дзе даўно не было кіно. Ахвотна ідуць глядзельнікі на сельскагаспадарчыя, навукова-папулярныя фільмы, якіх Іван Парфёнавіч паказвае ў месці 25-30.

Добры горад Гарадок. Але шчыльнейшы ў ім людзі. Іх прадстаўнікі — Іван Парфёнавіч Іваньков.

М. ПАХІЛКА.

На здымку: І. Іванькову калі апаратура.

На здымку: І. Іванькову калі апаратура.

ПАВЕДАМЛЕННЕ аб скліканні Пленума Цэнтральнага Камітэта КПСС

ЦК КПСС прыняў рашэнне склікаць чарговы Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС у лістападзе—снежні 1959 года. Аб канкрэтнай даче склікання Пленума ЦК будзе паведамлена пазней.

Унесці на абмеркаванне Пленума ЦК пытанне аб мерапрыемствах па выкананні рашэнняў XXI з'езду КПСС і снежаньскага (1958 г.) Пленума ЦК аб уздыме земляробства і павелічэнні вытворчасці збожжа, цукровых буркоў, баваўны і іншых тэхнічных культур, бульбы, гародніны, фруктаў, вінаграду і іншых прадуктаў раслінаводства, аб развіцці грамадскай жыллагадоўлі і павелічэнні вытворчасці мяса, малака, воўны, яек і іншых прадуктаў жыллагадоўлі, аб умацаванні калгасаў і саўгасаў кадрамі, аб далейшай механізацыі сельскай гаспадаркі, павышэнні прадукцыйнасці працы і зніжэнні сабекошту прадукцыі, аб умацаванні грамадскай гаспадаркі калгасаў і павышэнні матэрыяльнага дабрабыту калгаснікаў. Заслухаць па гэтым пытанню на Пленуме ЦК даклады Савета Міністраў РСФСР, ЦК кампартыі Украіны, Казахстана, Беларусі, Узбекістана, Таджыкістана і Азербайджана.

Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі

13 ліпеня 1959 года ў Мінску пачаў сваю работу чарговы XV Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

На абмеркаванне Пленума ЦК унесены наступныя пытанні:

1. Аб выніках чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС і мерапрыемствах па выкананні рашэнняў Пленума.
2. Аб ходзе выканання сацыялістычных абавязальстваў па вытворчасці і нарыхтоўках сельскагаспадарчых прадуктаў у 1959 годзе.
3. Аб мерах паліявання масава-палітычнай работы ў рэспубліцы ў святле рашэнняў XXI з'езду КПСС і чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС.
4. Дакладам аб выніках чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС і мерапрыемствах па выкананні рашэнняў Пленума выступіў кандыдат у члены Прэзідыума ЦК КПСС першы сакратар ЦК КПБ тав. К. Т. Мазураў.
5. Паведамленні аб ходзе выканання сацыялістычных абавязальстваў па вытворчасці і нарыхтоўках сельскагаспадарчых прадуктаў у 1959 годзе выступіў першы сакратар абкома КПБ: Брэскага — т. А. А. Смірноў, Віцебскага — т. У. Е. Лабанок, Маладзечанскага — т. С. О. Прытыцкі, Гомельскага — т. І. Е. Палякоў.
6. Дакладам па трэцім пытанню парадку дня выступіў сакратар ЦК КПБ тав. Ц. С. Гарбуноў.

План першага года сямігодкі выконваецца паспяхова

У паведамленні Цэнтральнага Статстычнага Упраўлення пры Саветзе Міністраў СССР указваецца, што план першага паўгоддзя 1959 года як па агульнаму аб'ёму прамысловай вытворчасці, так і па большасці важнейшых відаў прамысловай прадукцыі перавыкананы. Паўгадавы план выпуску валавой прадукцыі прамысловасці выкананы на 105 працэнтаў, у параўнанні з першым паўгоддзем 1958 года аб'ём прамысловай вытворчасці павялічыўся на 12 працэнтаў.

Усе савецкія рэспублікі перавыканалі паўгадавы план вытворчасці прамысловай прадукцыі. Перавыкананы план усімі саўнаргасамі.

Саўнаргасы, прамысловыя прадпрыемствы, навукова-даследчыя інстытуты і праектна-канструктарскія арганізацыі, гаворачы ў паведамленні, працягвалі далейшае ажыццяўленне мерапрыемстваў па развіцці і ўкараненню новай тэхнікі. У мінулым паўгоддзі больш мільёна вынаходнікаў і рацыяналізатарскіх унесці звыш паўтара мільёна прапаноў. За гэты ж перыяд у народную гаспадарку ўкаранена каля мільёна вынаходстваў і рацыяналізатарскіх прапаноў.

Устаноўлены на першае паўгоддзе 1959 года план зніжэння сабекошту прамысловай прадукцыі перавыкананы. Звышпланавана эканомія ад зніжэння сабекошту ўсёй прамысловай прадукцыі складала за першае паўгоддзе каля 4 мільярдаў рублёў.

Паспяхова выконваецца абавязальства работніцкай сельскай гаспадаркі па дэтронавалу выканання заданняў сямігодковага плана. План саўбытравых культур перавыкананы. Ураджай палюў прадукцыйнай жывёлы ў цэлым па краіне. Паўгадавы план закупкі мяса выкананы на 135 працэнтаў, малака — на 108 працэнтаў, яек — на 116 працэнтаў і воўны — на 108 працэнтаў.

Дасягнуты далейшыя поспехі ў галіне сацыялістычнай культуры, колькасць навуцэнцаў пачатковых, сямігодковых і сярэдніх школ, уключаючы навуцэнцаў школ работай і сельскай моладзі і школ дарослых, у мінулым навуцэнцым годзе склаў 31,5 мільёна чалавек супраць 30,6 мільёна ў 1957-1958 навуцэнцым годзе. У мінулым навуцэнцым годзе было адкрыта каля 1 300 новых сярэдніх школ. Скончылі сярэднюю агульнаадукацыйныя школы 1 мільён 400 тысяч чалавек. Вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай навуцэнцкай ўстановай выпускаюць у гэтым годзе звыш 860 тысяч маладых спецыялістаў.

Далейшае развіццё атрымала жыллёнае і культурна-бытавое будаўніцтва.

Вынікі першага паўгоддзя 1959 года сведчаць аб тым, што савецкі народ паспяхова выконвае дзяржаўны план развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1959 год — першы год сямігодкі.

Успамінае цяпер старшыня, як памыліўся на першых кроках у кіраўніцтве грамадскай гаспадаркі. Ніколі не забудзе ён гаворкі са старшынёй калгаса імя Леніна Сцяпанам Сахно, што была тры гады назоўна.

— Чаму ты, Кандратавіч, клуб не будзець? — пытаў Сцяпан Парфёнавіч у Кротаў. — А то глядзі, калгас без хлопцаў застаецца. Балатаўскія дзятчаты ў прымы да сябе перацягнуць.

— Хваліся, хваліся сваім клубам. Яшчэ не адзін старшыня клубам не падняў калгаса. Добра, ты клуб будуй, а я — ферму. Наглядзім, хто каго абгоніць, — гаварыў Кротаў.

— Я не маладзёк, на танышце з жонкай не пайду. Спярыцца траба свірны будаваць.

З тае пары мінуў год і другі. Старшыня і члены праўлення адмахвалялі ад сваіх абіянаў.

— Клуб—справа заўтрашняга дня, а сёння траба больш мяса і малака.

Жыццё між тым рухалася наперад. Калгас набыў тэхніку. Траба гараж будаваць, а цэгла няма. Ажно з Доўска ды Балотні траба вазіць. «Вось пабудуем гараж і адразу возьмем за клуб», — у каторы раз угаварнаў Кротаў моладзь. — Я сам сабе ўжо залажыў: памылеша той, хто людзей не слухае. Гэта ж калгаснікі некалі нябывалы будавалі цагельны завод. Вось бы свая і цэгла была...»

На кожнай вуліцы ёсць свае, як іх называюць, артысты. На Маскалёўскай вуліцы — саліст Міхась Лабанікаў. Пасля заканчэння школы ён прапеў ў чыгуначным у брыгадзе, ён жа і сакратар камсамольскай арганізацыі. У яго пудуны голас.

А на Хутарскай вуліцы — Таня Дзегарова, калгасны пастаўшчык. Газеты ці пісьмо абавязкова трапе з неспяйці чыстункай уручыць. А годзе які! Здаецца і пісьма не чытаў бы, а яе слухаў. «Ад роду сівачка», — кажуць пра яе. Дзі хопць бы паслухалі Аню Камалкову. Якія песні!..

Не так даўно камсамольскае арганізацыя вырашала хоць маленькім дзіткам паказаць калгаснікам канцэрт з удзеям сваіх артыстаў. Дырэктар школы Даніла Данилавіч дазваляў у школьнай зале спіну змаўляваць. Паўночнае зала сабралася людзей. Нават пад вокнамі стаялі. Толькі Міхась Лабанікаў заспяваў песню «Сям'я». Як у дзверы зноў цэлы патак хлынуў калгаснікаў. Песната, тлум...

А Даніла Данилавіч аж сам не свой!

— Чаго добрага, сцены развісцунь. Во, і пуская вас у школу, кватэрантаў такіх.

Чуе гэта са сцяны не толькі Міхась Лабанікаў. Усе артысты чуюць. І творчага настроя як не было.

А быў бы клуб!..

М. ГРОДНЭУ.

Рагачоўскі раён.

ЦЕТКА Агана не дужа здзіўлялася, што Феня рана прышла з танцаў.

Яе дачка не загаварыла. А васьмь тое, што дзятчына хуценька расправілася і не павесіла ў шафу касцюм, — створу ўстрымвала.

— Што здарылася, Феня? — Нічога... Лепш не чапайце, — адражала яна, а пасля, уздыхнуўшы, сказала: — Калі ж гэта і ў нас будзе, як у людзей?

Мамі глядзела на дачку і думала: «Чаго яна ўскіпела?» Феня не заўбяды дзятчыны з мамі перажываннімі. Забяжыць у хату пасля работы, пераапрацавае яна зноў да сівочы. Мамі застаецца адно: сціснуць калі азна і слухаць Феню песню «Во скажыце, вядарныя зоры...» Хораша, ой, хораша пачуць алашанскія дзятчаты!..

— Колькі працадзён, столькі і песень у нас, — пажартвала нека Феня.

Што ж, няхай пачуць. Калі маладым вёсда, дык і старым ладчэй на сэрцы. Агана ішчы раз доўж карову, заслухаецца, потым вочкае: «А каб вам добра жылоса! Зноў аладзі вачынішчы забылася...»

Адночы Агана напярэка бліноў, падала на стол вёсда. Феня пакашталала і скрыўчалася: «Надакучала ўжо! Сада дык хочь на рынак насі. Бышам нічога лепшага няма». Яна застала абанок, заліла шклянку сярпадо ды аноў каўдзмішчы выбегла з хаты.

— Вечер, а не дзятчына, — субуралася мамі. Потым, крхну пакоўнішчы, задаволена ўсміхнулася:

— Няхай цешчыца жмідзем. Хоць, што я ў свой час нагаваралася, а мая мамі не жыла, а сохда. Пра парскіх уладзе гора было не пазычыць. А цяпер... Ого! Моладзь ішчы раз і ў хату не загоніш. Усё ім траба ведаць, усюды траба паспешь — і на танцы, і на лекцыю.

Агана нават рэалізацыя, убачышы Феню. Вядуць, каб зразумець дачку, траба і самай менш заздэкаваць дома.

— Ты думаш, мама, я цябе вівачу? — ціха шашнула Феня. — Табе сваё. А ў мяне... Ды што гаварыць: пастухай я не была, а васьмь прагоў пачы не ўмею.

— Пабе гэта хвалюе? — Не толькі гэта. Я хачу, каб хлопце, за якога я пайду замуж, быў задаволены, што я добрая гаспадыня.

Мамі пачырванела.

— Ты не пастаха, гэта праўда. Але я, вядуць, чагосьці не ўфікала... Выхваць дзіця — справа нялётка...

Усё ў калгасе ведаюць Пракопа Курьчыва. Агана якраз і ўспоміла яго. Калі арганізаваў калгас у Алешні, Пракоп гаварыў на сходах:

— Мы — людзі ў гадах. Адык, я мяркую, ішчы дажывем да таго дня, калі нашы жонкі менш будуць таўчыцца да пецяў. Хіба дрэнна было б мець у калгасе сваю сталюфку? Нам і пяркары патрэбны. Жанчыны, калі іх вызваліць ад гаршчок, будучь адно дзяткаваць нам.

Многія тады смяяліся з Пракопа. А цяпер маўчаць. Якое маўчаць — самі гароў стаяць за новы побыт, за культуру. Па колькі пудоў збожжа ў мінулым годзе з кожнага гектара сабралі? Па шэсцьдзесят! А сёлетня лепш ураджай будзе дзе. Значыць, і жыць будзе лепш. Але гэта залежыць і ад таго, як людзі гаспадарачы. Можна мець многа добра, а жыць бедна. Хіба ў нас няма такіх вёсак? Ёсць. Песня ў такіх вёсках — радкая з'ява. Радзіе слухаюць лічаныя гаспадары. На ташах моладзь сумуе.

Феня, вядуць, менавіта пра гэта і думала. О, і спаць не клалася. Мамі хацела пакалікаць не да сёбе, але перадукала. Няхай крхну супакоіцца.

У нядаўню ўвесь дзень правяла Феня дома. Да абеду дачка чытала кнігу «Калі зліваюцца рэкі». Потым напісала пісьма сярбубкам, а пад вечар напярэка савала фотатку і касцюм. Ды чаму б новы касцюм не абнавіць на танцах?

Як толькі змеркла, на Маскалёўскай вуліцы пачалі сыходзіцца з песнямі дзятчаты. А такія песні ды прыпеўкі, што і Феня не ўсё ведае.

Алешанскія кантрасты

Сабраліся на вуліцы. Хлопцаў і дзятчат не пералічыць, бо ў Алешні аж васьмь вуліц... — А дзе ж танцы будуць? — Хто ў хату пусціць, — чуўся голас.

І гэта не жарт, а горкая праўда. У Алешні кожны пятні хлопце ўвесь іграць на

Ушанаванне памяці Шыкі Гартнага

У Капылі па вуліцы Карла Маркса стаіць невялікі домік № 39. У ім 23 кастрычнік (ст. ст.) 1887 г. нарадзіўся вядомы беларускі пісьменнік Шыкі Гартны (Зміцер Федаровіч Жылуновіч), аўтар рамана «Сокі царкі».

Жывучы ў Капылі, Зміцер Жылуновіч упершыню пазнаёміўся з членамі Капыльскай групы РСДРП і актыўна ўключыўся ў рэвалюцыйную работу. Тут правёў ён дзяцінства, пачынаў творчы літаратурны шлях.

Будучы ўжо вядомым пісьменнікам і грамадскім дзеячам, Шыкі Гартны часта прывязваў у Капыль. На радзіме ён наведаў каласкія школы, прадпрыемствы, цікавіўся жыццём і побытам працоўных.

Днямі ў Капылі на доміку, дзе нарадзіўся пісьменнік, была адкрыта мемарыяльная дошка. На мармуровай пліце высечаны надпіс:

«У гэтым доме нарадзіўся вядомы беларускі пісьменнік Шыкі ГАРТНЫ (З. Ф. Жылуновіч— 1887—1937 гг.).»

„Выбранае“ М. Танка на ўкраінскай мове

Нядаўна Дзяржаўнае літаратурнае выдавецтва Украіны выпусціла ў свет кнігу вершаў Максіма Танка «Выбранае».

Кнізе прапалася ўступны артыкул М. Бажаня. Пераклад з беларускай мовы ажыццэлены пад рэдакцыяй М. Нагібінай.

Гэта ўжо другая кніжка беларускай літаратуры, вышуканная сёлетня на Украіне (першая — «Пачатак сталасці» Я. Брыля).

А. ГАРДЗІЦКІ.

У працоўных Гомеля

Гомель наведала Дзяржаўнае акадэмічнае харавая капела БССР. Яе артысты пазнаёмілі працоўных горада з песнямі савецкіх кампазітараў, народнага СССР і краін народнай дэмакратыі.

Прадстаўнікі беларускага харавога мастацтва пачыналі ў гэтых у рабочых і служачых завода «Гомель маш» на сцэне заводскага клуба яны далі вялікі канцэрт.

В. СЯМЕНАУ.

На выступы югаслаўскага прыватнага мастацтва ў Мінску. Фота С. Чыршкіна.

Хараства народнага слова

Да гэта ўжо гаворка аб тым ці іншым тыпе дыялектных слоўнікаў. Можна спрачацца, які з іх лепшы. Але, бласпачна, права аўтара вытрымаць для вырашэння тую з наспейнай каровай задачай, што найбольш аднавідае яго задуме, яго схільнасцім, урэшце, яго густу.

З другога боку, адмовіўшыся ад апісання і сістэматызацыі ўсёй лексікі гускіх гаворак, даследчык змог больш глыбока і грунтоўна вывучыць іх вузка-дыялектную лексіку. Багацце гэтага лексічнага пласту Ф. Янкоўскі паказаў вельмі поўна і перакональна. Восем чытачых слоўнікаў і дзіўна, якія беларускія словаўтваральныя магчымасці народнага слова, якое мінства сінонімаў і дублетных слоў у ёй, якая выражана, аксірэспіцыя і яркасць пераходных значэнняў і адценняў народнага слова.

Скажам, толькі для перадачы розных ступеней знісенасці чалавеча ўжывацца цэлы шэраг дзеясловаў: ўжывацца, заняўца, квоціцца, кеўліцца і інш. Шыкі, напрыклад, аб прыхільным нагаварчым залішне многа кажуць: хлус, маней, манькут, манека...

Мы не забрэмсе сцвярдзаць, што кожнае з падобных слоў павіна абавязкова ўваходзіць у літаратуру. Але ж многім нашым паэтам, празаікам, асабліва крытыкам і журналістам, не хапае воўс такога багацця сінонімаў, такой гібкасці, сілы і каларытнасці мовы. З гэтай прычыны вельмі свесчосавым і практычным патрабам з'яўляецца нам напамінаць аўтара аб далейшым узабагачэнні беларускай літаратурнай мовы шляхам больш шырокага, уважлівага і стараннага скарыстання скарабаў жывой мовы народа. Ён асцярэжа, а не толькі разуменне справы і з вялікай навуковай падставай гаворыць пра неабходнасць змяніць некаторыя прыкрасці літаратурнай штатныя свесчымі і арыгінальнымі, шырока распаўсюджанымі народнымі словамі.

І прада. Навошта гэта доўга размаўляць «замазка для вокнаў», калі ёсць вядомыя кароткія і выразныя народныя слова «кіт», якое мае той жа сэнс? Навошта «церабіць лян, калі, згодна народнага разумення, яго трэба браць або ірваць?»

Мы прымыклі гаварчым сапраўдны пра тое, што аднавідае сваёй назвай, свайму стану, а ў народзе ў гэтым сэнсе кажуць «праўдзіны»: «От быў у нас сабака. Звалі Гітлера. Дык праўдзіны быў Гітлер».

Не менш ма рашчю Ф. Янкоўскі, калі ён змагаецца з недарачнасці, нікому не патрабным пераіначанымі беларускіх геаграфічных назваў.

Скажам, збрэмсе ехаць у добра знаямы Ждановічы пад Мінскам, а табе прапаноўваць білет у нейкі амаль непрыстойны па гучанню слова Здановічы.

Туды гэта ці не туды, — здыўлена думаеш у такім разе. — Ліха яго ведае...

У Нароўль замест таго, каб яму кіравалі ў Нароўль, ён спрадзеку гаварыць на Палесці.

Разважаючы аб такіх фактах, нехта не прызначае вельмі слушна думку аўтара аб вялікай важнасці працы па зборы і вывучэнню беларускай тэмаініка. А праца ж гэтая фактычна з'яўля і не пачата.

На спосаб апрацоўкі матэрыялу «Дыялектных слоўнік» Ф. Янкоўскага з'яўляецца тлумачальна-сінонімічным. Тлумачэнне адных слоў у ім даецца шляхам падбору сінонімічнага раду або аднаго сіноніма, значэнне другіх раскрываецца апісальным выразам. Тлумачэнні, як правіла, канкрэтныя і дакладныя, не выклікаюць дэякага разумення. Загалавочныя слова прыводзіцца ў арфаграфічным запісе, затым даецца транскрыпцыя слова, якая паказвае асаблівасці яго вымаўлення ў гускіх гаворках. Для зменных слоў указваюцца некаторыя граматычныя прыкрасці, дзе патраба, робіцца лексіка-стылістычныя паметы. Укладанні слоўніка часта агаворвае, ужываюцца ці не ўжываюцца слова ў другім значэнні, у іншых абставінах, паралельна з другімі словамі, прасочвае, як змяніцца сэнс слова пад уплывам літаратурнай мовы (рускі), выказвае меркаванні аб паходжанні асобных слоў, дзе зтымалогія некаторых з іх і г. д.

Асноўнае і пераноснае значэнні слова раскрываюцца ў скалах, узятых з усвай мовы, з народных песень, з жартоўных апавяданняў, казак, прыводзіцца імя аўтара, пагаворак і іншых фразеалагізмаў, якія змяшчаюць таксама асобным раздзелам у дадатку да слоўніка. Увогуле, ілюстрацыяны матэрыял у слоўніку добры і параўнальна багаты.

Раскрываючы сэнс таго ці іншага паняцця, аўтар да цікавага звесткі пазнавальнага характару (аб прыводзе, аб жывялах, аб звычай людзей, народных павер'ях і прыкметах), расказвае гістарычныя і негістарычныя вышкі-анекдоты, што маюць прамое або ўкоснае дачыненне да моўных з'яў, растлумачае, у сувязі з якімі канкрэтнымі фактамі павялічылі або зніжылі з мовы пэўныя словы, падае жарты, калямбуры, з дапамогаю якіх найлепш выяўляюцца дасціпнасці і хараства народнага слова.

Усё гэта робіць кніжку цікавай не толькі для спецыяліста-філолага, але і для гісторыка, і для этнографа, і для бытапісьніка, ды наогул для шырокага чытача. Гэтая цікавасць павялічыла або зніжыла з мовы пэўныя словы, падае жарты, калямбуры, з дапамогаю якіх найлепш выяўляюцца дасціпнасці і хараства народнага слова.

Усё гэта робіць кніжку цікавай не толькі для спецыяліста-філолага, але і для гісторыка, і для этнографа, і для бытапісьніка, ды наогул для шырокага чытача. Гэтая цікавасць павялічыла або зніжыла з мовы пэўныя словы, падае жарты, калямбуры, з дапамогаю якіх найлепш выяўляюцца дасціпнасці і хараства народнага слова.

Прыклады, прыведзеныя ў слоўніку, нашартыраваны, інакі кажуць, адзінца, у якой маспавасці запісана тая ці іншая фраза. Часамі паказваюцца некалькі населеных пунктаў, дзе ўжываюцца дыялектычныя словы. Тым самым робіцца спроба вызначыць геаграфічныя граніцы паўшэраўнамоўнай з'явы.

Ярака дзугі прыводзіць паралелі з другіх беларускіх гаворак, з літаратурнай мовы, з іншых славянскіх і калі-ні-калі неславянскіх моваў. Пераважна большасць гэтых паралелі прыпадае на чэшскую і асабліва рускую мовы. Ад гэтага павышаецца навуковае каштоўнасць слоўніка. Паралелі, як і ўсё ў слоўніку, вышчэпаюцца дакладна і нават гэта, калі аўтар сціпа кажа, што ён толькі сустракаў пэўнае слова ў якой-небудзь вёсцы. Але іх, гэтых паралелі, магло б быць значна больш. Напрыклад, у гускіх гаворках сустракаюцца вельмі арыгінальныя словы «шыбунак» — шэрагоны падеў, вайна, як растлумача ў слоўніку. У помніках беларускай старажытнай літаратуры, у прыватнае і «Прамоўе Мяснішкі», зафіксавана слова «шыбунковаты» (па транскрыпцыі помніка) — раскіданы чужым багаццем, не берачы народнае дабро. У бліжнім значэнні ўжываюцца гэтыя слова і цяпер у

Чарыаўскім раёне: «Іна цяпер шыбунаць, а тады будзіць прасіць».

Зрабіць такія супаставленні ў слоўніку, магчыма, было б карысна, калі б лішнім было б таксама сказаць, што словы «абурчч», «аперэражч» сустракаліся яшчэ ў адной са старажытных беларускіх інтэрмедый, які не лішнім было б прывесці ў якасці адпаведных параўнаў наступныя словы і выразы: глуміцца — глум у публічнасці К. Каліноўскага; мадоўбчыч — мадоўбчы мёду ў «Шыскай шляхце» В. Луціна-Марцінкевіча; ярэжч — «ягнату ярэжч хлэбароў» (І. Колас); кман — адзіменна назва апаўдзяння ў П. Галавача і інш.

Асабліва дарэчы былі б супаставленні ў выглядках, калі слова з гускіх гаворак мае іншы або процілеглы сэнс у літаратурнай мове і другіх беларускіх дыялектах.

Так, слова «спраўны», якое ў Гускім раёне мае адно са значэнняў — наваротнае, затым да працы, срытны, у Чарыаўскім, Брагінскім і Ветрынінскім раёнах сустракаецца ў значэнні галкі, добра ўжорвалены: «спраўны конь», «спраўны чалавек», як стаў лепш харчаваным.

У Брагінскім гаворках слова «летнік» азначае мушкетэры і значны пінжак ад каспона, а не толькі лёгкую жаночую вопратку, як у гускіх дыялектах.

Назоўнікі «хроснік», «хросніца» на Магілёўшчыне і Палаччыне ўжываюцца, як і ў літаратурнай мове (калі браць за літаратурную норму рэкамендацыя «Руска-беларускага слоўніка»), у сэнсе хросны сын, хросная дачка. Хросныя бацька і маці тут не называюцца хроснікамі.

Назоўнік «шабета» ў некаторых гаворках (даволі часта чуюць на Мазырышчыне) і ў літаратурнай мове, напрыклад, у празе М. Лынькова, мае значэнне старая жанчына (а неадараненая). У Ф. Янкоўскага сказана толькі, што «шабета» — скурныя бумажкі, невялікая скурная торбачка. Магчыма, што «шабета» ў літаратурнай мове і ў гаворках Мазырышчыны — гэта пераноснае значэнне адзіменнага слова.

Гаворачы аб пажаданасці больш шырокіх і шматлікіх супаставленняў у слоўніку Ф. Янкоўскага, трэба, аднак, улічыць і тое, што справа гэта дужа складаная. Іна вымагае вельмі даследчыцкай працы. І патрабаваць, каб адзін чалавек зрабіў яе, наўрад ці магчыма. Але затое напэўна можна спадзявацца, што аўтар прадоўжыць свае плённыя пошукі ў гэтым напрамку.

Вядома, у «Дыялектных слоўніку» Ф. Янкоўскага можна знайсці больш недахопаў, асабліва дробных, чым мы і адзначылі. Так, было б нічога не сказаць, што аўтар не растлумачыў некалькіх слоў, асобна фразы-прыклады паўтарыў, два, а тры разы, чаго лёгка было і падзеіць. Але не капаючы ў дробныя прамежкі, а самай пільнай і добрай павялічваючы ў першую чаргу працу Ф. Янкоўскага. Да яе аўтара ў сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Яркае ўражанне

Для савецкіх слухачоў румынскі джаз-аркестр «Электрыкорд» уяўляе сабой не зусім звычайную з'яву. У яго складзе ўсёго во сем чалавек. Дырыжора няма. Яго функцыі паспяхова выконвае п'яніст, ён жа — мастак кіраўнік аркестра, Тэадор Косма.

У аркестры няма медных дзухавых інструментаў. Гэта дазваляе аркестру падеіць тую роўнасць, крыклівага гуанья, якім так захапляюцца некаторыя эстрадныя калектывы.

Натуральна, што пры такім складзе на першы план выстае індывідуальнае майстэрства аркестрантаў. І тут некаторым музыкантам даводзіцца паіць па шляху «сумашчэння прафесій»: іграць на розных інструментах.

Кожны аркестрант з'яўляецца ў той жа час салістам, паказваючы ўменне бліскучага імпровізацара.

Трэба адзначыць, што аркестр Т. Космы не першы раз знаходзіцца ў Савецкім Саюзе. У 1957 г. румынскія музыканты прымалі ўдзел у мастацкім конкурсе джаз-аркестраў на VI сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Маскве. Іх выступленні былі адзначаны вышэйшай узнагародай — залатым медалем.

Аркестрам выступае пяць салістаў-спевакоў. Спявачкі Жыжэ Марга, Рахсана Матай і асабліва Сарына Дан валодаюць добрымі вокальнымі і сціпнічымі дадзенымі, артыстычнай прывабынасцю.

Спявак Радыеў Хадванскі валодае нізкім голасам вельмі прыгожага тэмбра. Ён праспяваў усёго дзве песні, але яго выка-

нанне ў вельмі стрыманай манеры адразу ж захапіла слухачоў. Добрае ўражанне пакінуў і Мікалай Шыска. Асабліва спадабалася выкананне ім песні Салаўёва-Сладова «Падмаскоўныя вечары» ў суправаджэнні жаночага трыа.

Румынскія артысты адмовіліся ад традыцыйнага парадку выступленняў салістаў, пры якім спявак выконвае зараз тры чатыры песні, а затым янка з эстрады да заканчэння канцэрта. У канцэрце румынскія артысты спявалі пасля кожнага нумара змяняючы адзін аднаго, ствараючы раманэстнасць у праграме.

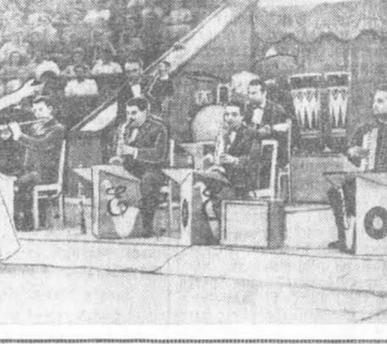
Дарэчы, аб праграме. Румынскія кампазітары вельмі многа стварылі ў галіне эстрадна-танцавальнай музыкі. Творы кампазітараў Малінуя, Кіркулеску, Ліліку і інш. шырока вядомыя за межамі Румыніі.

У творчасці гэтых кампазітараў жагравыя асаблівасці джававай музыкі ўдала спалучаюцца з нацыянальным румынскім каларытам. Радасна, што праграма канцэрта пераважна складана з твораў румынскіх кампазітараў.

Прада, бадай, палову праграмы склаў творы, якія раней ужо выконваліся румынскімі і іншымі эстраднымі калектывамі. Апрача таго, жанрава аднастайна многія аркестравыя п'есы, напісаныя ў адным і тым жа зыткім тэмпе.

У цэлым выступленне аркестра пакінула яркае і прыемнае ўражанне.

У. КАЛУЖСКІ.
На здымку выступае джаз-аркестр «Электрыкорд».

Перад аглядам

Чачарскі раённы аддзел культуры правёў семінары супаставленняў кіраўнікоў культдасветустановаў раёна, на якіх абмяркоўвалася палажэнне аб аглядах мастацкай самадзейнасці сельскіх артыстаў. У мэтах павышэння майстэрства сельскіх артыстаў, паліянення рэпертуару і масавага развіцця сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Вядома, у «Дыялектных слоўніку» Ф. Янкоўскага можна знайсці больш недахопаў, асабліва дробных, чым мы і адзначылі. Так, было б нічога не сказаць, што аўтар не растлумачыў некалькіх слоў, асобна фразы-прыклады паўтарыў, два, а тры разы, чаго лёгка было і падзеіць. Але не капаючы ў дробныя прамежкі, а самай пільнай і добрай павялічваючы ў першую чаргу працу Ф. Янкоўскага. Да яе аўтара ў сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Вядома, у «Дыялектных слоўніку» Ф. Янкоўскага можна знайсці больш недахопаў, асабліва дробных, чым мы і адзначылі. Так, было б нічога не сказаць, што аўтар не растлумачыў некалькіх слоў, асобна фразы-прыклады паўтарыў, два, а тры разы, чаго лёгка было і падзеіць. Але не капаючы ў дробныя прамежкі, а самай пільнай і добрай павялічваючы ў першую чаргу працу Ф. Янкоўскага. Да яе аўтара ў сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Вядома, у «Дыялектных слоўніку» Ф. Янкоўскага можна знайсці больш недахопаў, асабліва дробных, чым мы і адзначылі. Так, было б нічога не сказаць, што аўтар не растлумачыў некалькіх слоў, асобна фразы-прыклады паўтарыў, два, а тры разы, чаго лёгка было і падзеіць. Але не капаючы ў дробныя прамежкі, а самай пільнай і добрай павялічваючы ў першую чаргу працу Ф. Янкоўскага. Да яе аўтара ў сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Вядома, у «Дыялектных слоўніку» Ф. Янкоўскага можна знайсці больш недахопаў, асабліва дробных, чым мы і адзначылі. Так, было б нічога не сказаць, што аўтар не растлумачыў некалькіх слоў, асобна фразы-прыклады паўтарыў, два, а тры разы, чаго лёгка было і падзеіць. Але не капаючы ў дробныя прамежкі, а самай пільнай і добрай павялічваючы ў першую чаргу працу Ф. Янкоўскага. Да яе аўтара ў сапраўнай меры і з адпаведнымі характэрамі могуць прыдасцаваны гаварчыя словы вышчэпа рускага крытыка Вяліцкага: «Якой удзячнасці заслугоўвае тыя сціпныя, бескарыслівыя працаўнікі, якія з неслабым пастаянствам, з найвышэйшымі турботамі збіраюць скары народнай пэўні і выратоўваюць іх ад ігоў і забіцця».

Рыхтуючы да друку «Дыялектычны слоўнік», аўтар, акрамя ўсяго іншага, хацеў «зварнуць увагу на неабходнасць неадкладна і самага шырока паходу студэнтаў, вучняў, выкладчыкаў, журналістаў, пісьменнікаў на зборанне, сістэматызацыю, друкаванне і вывучэнне дыялектнай лексікі — невычэрпанага народнага багацця» (стар. 5—6). Гэта вялікая і адказная задача. Зае узв'язца з усёй настольніцаю за яе ажыццэленне. Спору ў працы!

Асобна трэба сказаць пра Захара Барзіна ў «Ворагах» М. Горькага. Выдатны знаёмы і пастыжыны горькаўскі п'ес ражысёр МХАТ'а і Рэспубліка-рамажэ артысты стварылі воўра Захара Барзіна ў поўнай меры такім, як ён вылічаны ў вялікага пісьменніка. Захар Барзіна ў выкананні А. Трусы — тыповы прадаўцаў той часткі рускай ліберальнай буржуазы, якая ў пэўны момант, калі ёй гэта было зручна і выгадна, загірвала за рабочыя, выступаючы ў ролі «добрых гаспадароў». У пару грозных бур Барзіна дзіньчы, што «ў такіх адуці разумны чалавек павінен мець сярбу ў масах», і Трусы — Барзіна падрабляецца пад гэты масы, ён гаворыць з рабочымі мякка, лісліва, асцярэжа. Але гэта толькі на час. Калі фабрыка пераходзіць у яго рукі, ён становіцца такім жа эксплуатаатарам, якім быў яго кампаньён Скроўтаў. І Трусы — Барзіна, нядаўні ліберал, уздырваецца філасофій злейшых ворагаў рабочага класа. Ён яшчэ баіцца, падохецца, але дэлавале ў сваім доме зрабіць сузілліцца робочыя, патравае расправы з імі. Тонка, па-майстэрску раскрываючы ўнутры свет Захара Барзіна, акцёр поўна і ярка выяўляе дэрацішчыю ролю ліберальнай буржуазы.

Народны артыст Беларускай ССР Анатоль Міхайлавіч Трусы ў поўнасці творчых сіл. Мы спадзяемся, што ім будзе створаны новыя яркія воўра ў нашых сучасніках і воўра п'ес класічнага рэпертуару.

А. ГУТКОВІЧ.

Асабна трэба сказаць пра Захара Барзіна ў «Ворагах» М. Горькага. Выдатны знаёмы і пастыжыны горькаўскі п'ес ражысёр МХАТ'а і Рэспубліка-рамажэ артысты стварылі воўра Захара Барзіна ў поўнай меры такім, як ён вылічаны ў вялікага пісьменніка. Захар Барзіна ў выкананні А. Трусы — тыповы прадаўцаў той часткі рускай ліберальнай буржуазы, якая ў пэўны момант, калі ёй гэта было зручна і выгадна, загірвала за рабочыя, выступаючы ў ролі «добрых гаспадароў». У пару грозных бур Барзіна дзіньчы, што «ў такіх адуці разумны чалавек павінен мець сярбу ў масах», і Трусы — Барзіна падрабляецца пад гэты масы, ён гаворыць з рабочымі мякка, лісліва, асцярэжа. Але гэта толькі на час. Калі фабрыка пераходзіць у яго рукі, ён становіцца такім жа эксплуатаатарам, якім быў яго кампаньён Скроўтаў. І Трусы — Барзіна, нядаўні ліберал, уздырваецца філасофій злейшых ворагаў рабочага класа. Ён яшчэ баіцца, падохецца, але дэлавале ў сваім доме зрабіць сузілліцца робочыя, патравае расправы з імі. Тонка, па-майстэрску раскрываючы ўнутры свет Захара Барзіна, акцёр поўна і ярка выяўляе дэрацішчыю ролю ліберальнай буржуазы.

Народны артыст Беларускай ССР Анатоль Міхайлавіч Трусы ў поўнасці творчых сіл. Мы спадзяемся, што ім будзе створаны новыя яркія воўра ў нашых сучасніках і воўра п'ес класічнага рэпертуару.

А. ГУТКОВІЧ.

</

Шчырае слова паэта

Пушкін значаць аднойчы: «Нам прыемна бачыць паэта ва ўсіх ста- нах, вымярэннях яго жыццё і твор- чай душы: і ў смутку, і ў радасці, і ва ўдзялах захаплення, і ў адна- чынку пацуючы, і ў Ювенальскім абурэнні, і ў маленкай прыкрасці на сумнага суседа...» І сапраўды, у ад- лёстранні ўсяго гэтага сутнасць лірычнай паэзіі, багачце і разна- стайнасць якой залежыць ад таго, наколькі «жывая і творчая» душа ў паэце. Ідэя і эмацыянальна-на- сыманічны лірык Сяргея Дзяргяга дазваляе гаварыць пра яго як пра паэта, які дастапова багата і разна- стайна раскрывае чалавечыя пацую- чы, перажываны, роздум. Ён праме- жна блізка да сэрца ўсе, чым характэрна наша рэчаіснасць, выбульваючы свае адносіны да яе ў творах, разнастай- ных па інтанацыях і паэтычных формах.

Найбольш сцісла пафас паэзіі Сяргея Дзяргяга можна вызначыць як роздум аб праўдзе. Пашукі ісціны тлумачыць тое імкненне да акрэслена- сці, амаль афарыстычнасці думкі, якое выразае прыдэясненне ў лепшых творах кнігі «Крэмень аб крэмень».

...слова, што ў мукх
Народжана мною,
Павіна быць праўдаю,
А не маню.

Гэтыя радкі з верша «Мысль і слова», з якога, дарчы, узята і назва зборніка («Як крэмень аб крэ- мьне ударыць, бывае — у ударам на- рождзіцца іскра жыцця...»). — не да- кларыць; яны сфармуляваны ўсім тым лепшым, што ёсць у кнізе. І калі ў вершы «Неспалоная ноч» паэт гаворыць: «Тут востра праўда, а тут — маня; ці ж праўда я ля іх як старо- ні?» — то ў іншых творах мы бачым, што праўда гэтага для паэта не абстрактная, не надчалавечая, а цесна звязаная з усведамленнем свайго месца ў барацьбе роднага на- рода, праўда акрэслена партыйная. Гэта праўда савецкага чалавека, які змагаецца за мір на зямлі, будзе ка- мунізм, падпарадкоўвае сабе сілы прыроды, вырошчвае хлеб, гарача кахае і моцна ненавідзіць; у гэтага чалавека багатае барацьбы мінулае, шчаслівае сёння і светлае заўтра. Гэтая праўда аб жыцці цесна звязана з усведамленнем высокай годнасці працы («Кулі падзець буду маю? Хіба за працу брацца? Яна ўзраце, праца! А тады мяне і буда міне. Праца!») і непераноснасці сіл жан- чынаў («...прыгадаўшы пару, як стаю на парозе адчаю, смерці моц над сумненнем бару, кожны рух свай жыццю прысвечваю»). Нарэшце, гэта такая праўда, якая ведае: «Связа заўбеды горная, а пот — саломы. А кроў — чырвоная, і гора — чорная». Тану і адмаляе пад словы «агіт- ныя, халодныя, ілжывыя, атрунныя», а імкненне адшукваць «мужныя, на- дзейныя, праўдзінныя, валяжы»...

І ён такіх словы знаходзіць як для апавядання салдата, што вярта- ецца ў родныя мясціны, так і для размовы са сваёй каханай, як для захаплення перад велічыннай зды- ственнасцю савецкага народа, так і для вершаў сатырычных.

Усё ў табе мне дужыць прыдае,
Не зганю і дробязь, усё ў табе
хвалю я;
Твая бяда і радасці твае,
Твой лёс мяне трывожыць і
хвалюе...

звяртаецца паэт да Радзімы. І гэта не проста декларация. Гэта прын- цып, які прасякае паэзію Сяргея Дзяргяга. Радасці і клопаты савецкага чалавека — яе змест.

...Бо час жыць, савецкі, шумны
Цячэ няяснай ракой.
Сляды драпежных ног варожых
На нашым полі не гарачы,
Іржу драціных агарожаў
Даўно паспелі мы прыбраць.
Вось там — калгасная сядзіба,
Дзе толь было пільг год назад,
А там, дзе пустаны, паглядзі бо —
Плоды маладзенькі сад!
Усё тут ладжана нанова,
І сёння бачым працы плён —
Канкрэтны ісціны аснова
У слаўных буднях нашых дзён.

Наглядчы на важнасць таму,
верш атрымаўся халодны, ён, як нам
здаецца, паўтарае тое, што ў паэзіі
было выказана неаднаразова. Агуль-
ны малюнак, пераказаны даволі суха,

Родныя краявіды. На Чырвоным возеры.

Фота В. Летуна.

пацуючы і думак. Ён добра разумее прыроду і ўмее сказаць аб ёй ураж- лівя і па-свойму (пры гэтым, без- умоўна, у дастасаванні да чалавеч- ага настрою):

Мінаючы зялёную ялінку,
Апекшы хлёна кволую далоню,
З сука на сук, з галінкі на
галінку
Перасмыкае вясенскі агонь.

Ужо тырчаць аленімі рагамі
Аголеныя вераснем сухі,
Калы ракі чуюць над берагамі
Сухі, трывожны шлох асакі...

І ці возьмем мы прыведзеныя вы- шэй радкі, ці перачытаем цыкла «З ясных глыбін» і «Прамень», а так- сама лепшыя рэчы цыкла «Блізкая далеч» і сатырычнага — «Прэч з дарогі», нарэшце лепшыя старонкі паэм «Песня пра Туркменскі канал» і «На машы Энтузіястаў», — ва ўсім гэтым мы ўбачым арганічны спляс адбыткаў навейшай паэзіі ка скарбамі народнай творчасці, якія не згігонкі, а творча засвоены Сяр- геям Дзяргягам і падпарадкаваны ад- ной «звышзадчы» — фарманаванню душы савецкага чалавека.

Але ж вядома, што самую лепшую, самую дасканалую думку можа са- спаваць недасканалая форма яе па- дачы. Так часам здаецца і ў Сяр- гея Дзяргяга. Памаёміме з яго вер- шам «Праходжу ў полі роснай сляк- жай...» Задума твора цікавая — паэт імкнецца давесці ў ім, што «канкрэт- ная ісціна аснова ў слаўных буднях нашых дзён». Аднак, нажалі, гэтай сапраўды паэтычнай думцы, што за- ключае верш, папярэднічаюць радкі, якія на нашу думку, наўрад ці вы- дукаюцца свежаею вобразаў, наві- ной аўтарскай інтанацыі. Пераліч, звыкла штатны...

Праходжу ў полі роснай слякжай
Між сцен прылеглай збожжыны,
Вітаю радаснай усмешкай
Прыгожасць роднай стараны.

Даўно не новы ў паэзіі прыём — і ў выніку паэт паслабляе ўвагу і да радка: калі слякжа між збожжыны, то ясна, што яна ў полі; калі збожжына прылеглая, то наўрад ці стасуецца (у амацанальным сэнсе) даўно звыкла- лас пры гурцы аб збожжыне «сцен».

Здалёк чуюць машыны гукі,
І спеў, і гоман галасоў,
Сякер і дзятлаў перастукі,
Шэпт лесу, шлох каласоў.

Пасля гэтага, думаецца, вельмі агульнага малюнка сагрэтыя пацую- щыя радкі:

А жыта!.. Жыта налілося
Бадай ў апошніх тры дні,
І я, зрываючы калосы,
Іх расціраю ў далоні.

І мір сыходзіць у душы мне,
Сыходзіць у душу спакой...

Адно, бадай, толькі з напярэдняга агу- сцім не было відаць, што лірычны герой ці нечым занепакоены, ці рас- трывожаны, і таму гэтае «мір сыходзіць у душы мне», як і стаюць у думцы, паэтычнасць дэ- талей, якія б падкрэслілі, як жа- кае, «каларэт месца і часу», і далей імкнучы быць канкрэтным. Але ж змест паэтычнага вырашана- га тэмы мы бачым «лавае», якое наў- рад ці сведчыць пра патрабаваль- насць паэта да сабе ў дадзеным вы- падку.

...Бо час жыць, савецкі, шумны
Цячэ няяснай ракой.
Сляды драпежных ног варожых
На нашым полі не гарачы,
Іржу драціных агарожаў
Даўно паспелі мы прыбраць.
Вось там — калгасная сядзіба,
Дзе толь было пільг год назад,
А там, дзе пустаны, паглядзі бо —
Плоды маладзенькі сад!
Усё тут ладжана нанова,
І сёння бачым працы плён —
Канкрэтны ісціны аснова
У слаўных буднях нашых дзён.

Наглядчы на важнасць таму,
верш атрымаўся халодны, ён, як нам
здаецца, паўтарае тое, што ў паэзіі
было выказана неаднаразова. Агуль-
ны малюнак, пераказаны даволі суха,

Родныя краявіды. На Чырвоным возеры.

Фота В. Летуна.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у сераду і суботу.

АДРАС РЕДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захар'ева, 19. Тэлефоны: аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела

прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, наменіка галоўнага рэдактара — 3-25-25, калумні — 3-21-55, выдання — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

Друкарня імя Сталіна.

можна было б працягнуць далей. Можна таксама закрасіць, напрык- лад, другую страфу, і нічога ад га- тата ў вершы не зменіцца. Пра такі твор не скажам: «песня, з якой сло- ва не выкінеш».

Думаецца, гэты верш — адзін з прыкладаў таго, каб выказаць патры- ятычныя пацуючы, каб выступаць су- праць вайны, каб раскаваць пра- любю да роднага горада і г. д., для таго, каб усхваляваць гэтыя пацую- чыя чытача, для таго, каб чытач па- верыў паэту, — як для ўсяго гэтага на- ўрад ці падыходзяць декларатыўны і агульныя разважаны, накітаны:

Пасля таго, як былі знішчаны
Прыгожасць і краса твая, —
Мы ўзялі сцяг над папалішчымі
І звычаліся ўдвая.
(«Ты не такі, якім я ў
паміці...»)

(Значым між іншым, што прата- кольнае «пасля таго» інтанацыйна і амацанальна тут яўна не на мес- ці.)

Нашы слаўныя вучоныя —
Не для смерці, для жыцця —
Скарбы, скарбы незлічоныя
У свет вяртаюць з забыцця (?).
(«Не быць вайне».)

У падобных строках і цэлых вер- шах губляцца індывідуальнае абліч- ча паэта, мы не чуем яго ўласнага паэтычнага голасу.

Індывідуальнае аблічча, свой уласны паэтычны голас у С. Дзяргяга ёсць. На маю думку, гэта адзін з арыгінальных і вельмі шчырных та- лантаў беларускай савецкай паэзіі. І спосаб напятае яго менавіта та- ды, калі пра хвалюючыя сучасныя падзеі, факты рэчаіснасці, якія пры- ялі патэна сэрца, ён гаворыць сваімі словамі, па-новаму, не паўтараючы сваіх напярэдніх. А такіх твораў у кнізе «Крэмень аб крэмень» — бо- лш.

Уладзімір БОЙКА.

Гастролі віцяблян

З вялікай цікавасцю сончы мінча- не за гастролямі ў сталіцы Тэатра імя Якуба Коласа. Гадаецца даюць стаючыю азімку мастацтвам ві- цяблян. Артысты стварылі запамі- нальныя вобразы ў спектаклях «На- вальчына будзе», «Вітва ў дарозе», «Пачатак жыцця», «Тайфу» і інш.

На працягу спектакляў прыходзіць не толькі жыхары сталіцы. Часта можна бачыць, як ля будынка тэатра спяваюць аўтамашыны і з іх выходзяць калгаснікі, якія пры- ехалі з раёнаў. У тэатры пабывалі хлебавары сельсаграцель Рудзен- скага, Смалыцкага, Чырвёнскага раёнаў.

Артысты зрабілі рад выездаў у ра- ёныя цэнтры Мінскай вобласці. Яны пабывалі ў Чарнэй, Лагойску, доме адпачынку «Жановічы», дзе паказалі п'есы «Родная маці» М. Ал- тухова, «Тайфун» Чаю Юя.

Тэматычны канцэрт

Глядзельцы зала перапоўнены. Лю- дзі з захапленнем слухаюць чарую- чыя гукі цымбалаў. Ігра заканчваецца, нейкае імкненне стаць шыня, потым па залу праносіцца хваля во- плескаў, — гледачы ад сэрца дзяку- юць заслужанаму артысту рэспублікі Аркадзію Астрэмечкаму за яго тале- нтую ігру.

Так глядзец сусціракалі кожны нумар выступленняў артыстаў Бел- дзяржфілармоніі, якая нядаўна наве- дала Ушакі дом культуры. Група артыстаў у складзе А. Астрэмечкага, Г. Ліхашорстава, А. Валюшына, Р. Аўтаномвай, лектара-музыкантаў Ул. Бурылюка і піяністкі Яку- бовскай выступіла з двума тэматыч- нымі канцэртамі. У першы вечар жыхары пасля праслухалі лекцыю «Як слухаць і разумець музыку», у на- ступны — «П. І. Чайкоўскі».

Савецкая лугавой.
Не шчыраць нады мной;
Ды над май галавой;
А мяне бяшоўка не свай.
Матуля не радна,
Пабудзачы ўсё да дзя;
А шлець у Дунай па валу,
Аж на буструю раку...
Пайду ў рэчку утаполюся,
Аб бел камель развобсю,
Пускай усё людзі зноў,
Што ншчынасы наміраць.

Можна было заўважыць, што ў абедзвюх песнях у тым жа кантэксце аднолькава паўтараецца традыцый- ны вобраз «Дунай-ракі». У гурано- вічым «Зборніку» наогул гіперба- да гэтага сусціракаецца вельмі часта і з'яўляецца вобразам усваблен- ным шчырага шляху, канца-краю якому не відаць.

Шчыры гурановічэй «Зборніку» па тэматычнай разнастайнасці. Сацы- яльны цыкл народных песень часта, напрыклад, набывае рэзка адменнае вобразнае выяўленне. Даўно вядома спрадвечная нянявісць працоўнага народа да паноў, да разбоічных панскіх сыноў, што бачылі сваю жыццёвую асалоу ў слязах і горы «вясёвай прыгажуні». Народная мудрасць і тут прыходзіць на дапа- мого. Яна вучыць глядзець на пана, як на злыдня, што хваціцца па «дзявоцкае харавасце». У «Зборніку» прыводзіцца шмат песень з гэтага цыкла.

Ты дзятчына, ты надобна!
Не кахайся з дваранамі, бо
нядобра.
Бо дварані беш дуракі,
Звядуць цябе, як сабакі,
Бо дварані злы дзятчыне,
Звядуць цябе ды пакінець.
Сам паездзець у Аршаўку,
Цябе кінець і з дзятчакі,
Сам паездзець к сваёй матчы,
Цябе кінець так бадыча.
Вусная паэзія, як бачым, не была для Адама Гурановіча самазатой.

Сваёй вуснай паэзіяй А. Гурановіч пера- важаў у Свяціцкай паэме вобразе былой Віленскай губерні. Кніга выда- дзена прыгожа, яна хораша афарме- лена і ўкладзена цудоўна жанравымі разнастайнасцямі самаў вусных наро- дных твораў: «На хрэбціна», «Калы- чка», «Любыні», «Вясельныя», «Ван- дыкія», «Разбойніцкія», «Купаль- ныя», «Песнікі аб розных станах (сацыяльных)», «С. М.», «Скаркі ма- лодай жанкі на нешчаслівы лёс», «Апісальныя», «Песні-загадкі», «Та- павальныя песнікі (людыя, між ін- шым, ноты трох народных песень)», «Вясельныя песні, якія спяваюць вяс- ковыя хлопцы і пастушкі».

Як бачым, зборнік укладзены до- сціць улада, у адпаведнасці з пэўны- ми патрабаваннямі фалькларыстыкі як навукі. Чытач знайдзе ў ім неаб- ходныя кароткія заўвагі і тлумачэн- ні асобных твораў, канкрэтныя спа- сылкі на пэўныя акалічнасці і папу- лярныя каментары, якія спрыяюць вывучэнню зборніка ў цэлым. У кан- цы некаторых песень А. Гурановіч да- дае некількі пашыраныя тлумачэнні да іх. Напачатку прыгожы народнай мовай, тлумачэнні гэтыя ідуць у па- раўнанне з лепшымі ўзорамі маста- чкай прозы.

Народныя песні прадстаўлены ў «Зборніку» ва ўсім жанравым разна- віднасцях. Іх мастацкае харавасце сведчыць таксама аб высокіх эста- тычных густах Гурановіча-фалькла- рыста, аб яго глыбокім рэвалюцыйна- дэмакратычным пераўвасблен- ным фальклорных вобразаў і ма- тываў у сваіх уласных вершах і апаві- даннях, і ён праявіў сабе, як тале- нтны зборнік і даследчык вуснай паэзіі працоўнага народа. Важ- ная прытам адзначыць, што сам абор фальклорных твораў, прасякнуты глыбокай скаргай і грамадзянскім пратэстам супраць людской галечы і няды, адпавядаў перадавым погля- дам і сацыяльнаму напрамку літа- ратурнай дзейнасці аўтара «Дзядзікі Антона». Адам Гурановіч стаў на рэвалюцыйна-дэмакратычныя на- ступны ў сваіх ацэнках самадзяржаў- ной рэчаіснасці. Ён бачыў у ёй рас- саднік гора, пакут і страшнай галечы працоўнага люду. Іх спарадзіў, разважыў ісціны аўтара была проста я і ясна. Ён, гэты паэты, як нехта больш, адпавядала вуснай народнай песня аб людской няды, песня вы- сока паэтычна, хвалюючая і надзвы- чай свежая і яркая па вобразным выяўленчым сродкам. Адам Гурановіч прыводзіць гэтыя песні ў «Зборніку» як тыповыя для таго цыкла народных

Савецкая выстаўка ў Нью-Йорку. Агляд твораў мастацтва. Фота В. Ягрова. (ТАСС)

Руплівы збіральнік вуснай народнай паэзіі

(Да 90-годдзя з дня нараджэння Адама Гурановіча)

твораў, у якіх проста і глыбока эма- цыянальна гаворыцца аб тым, як скрозь і ўсюды беднага чалавека праследуе гора-нашчасце, пачынаючы з самага нараджэння. Прыгадзем адну з гэтых песень і звернем задоў- ўвагу на форму і мастацкія сродкі, на сам ідэяна-эстэтычны дух, калі можна так сказаць, на лад думак, і мы навоцна пераканамся ў яе паэ- тычнай сіле, ідэяльнай выразнасці і высокай мастацкай мудрасці, уласці- вай вялікаму калектыўнаму паэту — народу.

Вось як прастая вясковая дзятчы- на, змучаная гора-бядою, выдзе свай шчыры сказ — пратэст супраць пад'ярэмнага існавання:

Я ў горы не разлілася,
Ка мяне гора прыкацілася;
Я ў горы не кахалася,
Ка мяне гора прыкацілася.
Як мяне матуля раздала,
Горкая доля хадзіла;
Як мяне матуля купала,
Горкая доля па валіцы плавала.
Я па лавачы хадзіла,
Горка доля за ручку валділа;
Я молада — аж за сіне мора —
У чаючню пльвечь горка доля.
Я з гора і замуж пайшла,
У вялікую сямейку ўвайшла;
Ды к ліхой свекорыні,
Пашлець мяне ў Дунай па валу,
Яшчэ кажыць, каб не бавілася,
Чужой матчы не жалілася.

Песня, як бачым, досціць прыго- жа, хоць і глыбока сумная, жур- ботная, бо засмучана людской крыў- дай. Але ўмець у некалькіх радкоў укладзіць значны сацыяльны змест і паказаць дэс чалавека аб калмыкі да сталасці — гэта ўжо немалое мастацтва. Прыгожы самі па са- бе вобразы-парадзіжкі, уласцівыя фальклорнай паэтыцы, гіпербалы і малючынныя паўторы, пікарыя сі- нтаксічныя звароты.

У другой безмянай песні з гэта- га цыкла тым жа сацыяльным маты- вом людской няды ўвасоблены ў крыху іншых мастацкіх вобразах. Скарэ абяздоленая дзятчына ў пер- шым выпадку ўтвораў няшчасная батрачка, для якой нават салавіная песня гучыць, як праўдлі, — на- стоўкі бэзлітасна бэда-мачыха пры- душыла яе:

Салавейка лугавой,
Не шчыраць нады мной;
Ды над май галавой;
А мяне бяшоўка не свай.
Матуля не радна,
Пабудзачы ўсё да дзя;
А шлець у Дунай па валу,
Аж на буструю раку...
Пайду ў рэчку утаполюся,
Аб бел камель развобсю,
Пускай усё людзі зноў,
Што ншчынасы наміраць.

Можна было заўважыць, што ў абедзвюх песнях у тым жа кантэксце аднолькава паўтараецца традыцый- ны вобраз «Дунай-ракі». У гурано- вічым «Зборніку» наогул гіперба- да гэтага сусціракаецца вельмі часта і з'яўляецца вобразам усваблен- ным шчырага шляху, канца-краю якому не відаць.

Шчыры гурановічэй «Зборніку» па тэматычнай разнастайнасці. Сацы- яльны цыкл народных песень часта, напрыклад, набывае рэзка адменнае вобразнае выяўленне. Даўно вядома спрадвечная нянявісць працоўнага народа да паноў, да разбоічных панскіх сыноў, што бачылі сваю жыццёвую асалоу ў слязах і горы «вясёвай прыгажуні». Народная мудрасць і тут прыходзіць на дапа- мого. Яна вучыць глядзець на пана, як на злыдня, што хваціцца па «дзявоцкае харавасце». У «Зборніку» прыводзіцца шмат песень з гэтага цыкла.

Ты дзятчына, ты надобна!
Не кахайся з дваранамі, бо
нядобра.
Бо дварані беш дуракі,
Звядуць цябе, як сабакі,
Бо дварані злы дзятчыне,
Звядуць цябе ды пакінець.
Сам паездзець у Аршаўку,
Цябе кінець і з дзятчакі,
Сам паездзець к сваёй матчы,
Цябе кінець так бадыча.
Вусная паэзія, як бачым, не была для Адама Гурановіча самазатой.

Падварот: сваімі фальклорнымі запісамі ён імкнуўся шырока і ярка, праз паэтычнае бачанне свету самога народа паказаць яго сацыяльную трагедыю — гора і няшчасці, пака- заць, што народ — бэсмыртны, што ён будзе жыць, бо «жыць яго песня». Ён чакаўся іччаснай долі на зямлі.

Паэт шчыра і часта вельмі закла- панана ставіўся да маральна-быва- тэраў з'яўляецца жывым. Свае погляды ён выказаў у каментарыях да сабраных ім народных песень і вершаў. Ён, напрыклад, не хаваў свайго жэлю з прычыны такой ад- мовнай з'явы, што сустракалася ў побыце людзей, калі, скажам, маці лічыла часам меншым злом выдаць замуж «сваю дзяўчынку» за «старо- га, але затое багатага». «Хоць хле- бу не будзеш жадна», — сустракаем прымаць з гэтага «мілага» выпад- ку. Народная мудрасць надала такім выпадкам вобразнае выяўленне, і мы знаходзім у гурановічым «Зборні- ку» не адну страфу, акропленую «дзявоцкай слязоў».

У луге, калінушка ў луге,
Цяпер мая галаўка ў тузе.
У луге калінушка завяла,
Мяне ж мама за старога аддала.
— А прывыкай, мая дочка,
Правыкай, прывыкай,
Праз ваконца да суседа ўйкай.
— Ліха ж, мая матачка,
Ад суседа за косачку валачыць.

Здаралася часам шчыры гора; тды пакрыўджаная дзятчына галасіла:
Не дай, не дай мяне, матка, за старога,
А я за старым ночку нававала,
Як за гнілой калодцай я паляжала.

І тут было не да жартаў, бо ска- зана гэта алегарычна: жыццё і бэз таго было як «за гнілой калодцай». Тут размырлялася страшная драма юнай душы, змарнаванай у са- мым росквіце красы і прыгажосці. Чытаючы падобныя рэчы, выраза- бачыць кіруючому ідэю Адама Гура- новіча, сутнасць якой у тым, каб выклікаць абурэнне і нянявісць да ўсёх гэтых «прыгажосцей» жыцця, спараджаных страшнай галечай і беднасцю народных мас вёскі.

Вусная паэзія беларускага на- рода, сабраная і класіфікавана выда- зена на свой кошт Адамам Гуранові- чам, і да сённяшняга дня не ацэня- на яшчэ па-сапраўдному. Яна чакае свайго даследчыка. Пара, нарэшце, перайсці да канкрэтных спраў і са- браць усё напісанае паэтам і выдаць першы зборнік яго мастацкіх твораў, у якім належна месца занялі б і яго фальклорныя запісы і даследа- ванні.

Мы ведаем, што «Зборнік белару- скіх твораў» Адама Гурановіча вы- дадзены пры дапамозе Кракаўскай Акадэміі навук (Akademij umi- ejstnosci). Там жа захоўваюцца ары- гіналы, перапіскі і даследчыя ма- тэрыялы паэта-фалькларыста. Вядома таксама, што сабраны Гурановічам народныя песні і вершы, прыказкі і прымаўкі змяшчаліся ім у «Zbiore wiadomosci» і ў навукова-этнагра- фічным часопісе Яна Карловіча «Wisla», што выдаваўся ў Варшаве (1887—1915) і ў якім, дарчы, друкаваўся таксама Яна Лучына. Паэце правармернае пытанне: ці не час, урэшце рэшт, перайсці да кан- крэтных спраў і наладзіць навуко- вую экспедыцыю па гэтых мясцінах з мэтай пошукаў беларускіх фаль- клорных (і не толькі фальклорных) матэрыялаў? Пара даўно. І такое памычанне прынесла б бэспрэчна, добрую вынікі.